

Helmi Virtaranta kuollut

Filosofian maisteri Helmi Virtaranta o.s. Linna kuoli Helsingissä 8.9.-99. Hän oli syntynyt Hämeenkyrössä 19.12.1919.

Helmi Virtaranta tuli ylioppilaaksi 1939 Tampereen Suomalaisesta Yhteiskoulusta. Sota-aikana hän toimi kansliolottana Äänislinnassa 17.7.1942 - 17.9.1943. Filosofian kandidaatin tutkinnon hän suoritti 1948 aineyhdistelmällä suomen kieli (laudatur), kotimainen kirjallisuus (laudatur) sekä suomalainen ja vertaileva kansanrunoustutkimus (cum laude approbatur). Pro gradu -tutkielman aiheena oli F. E. Sillanpään tyyli ja kieli.

Helmi Virtaranta työskenteli yliopisto-opinnot päätettyään Karjalan kielen sanakirjan toimituksessa lähes 30 vuotta, ensin toimittajana 1955-61 ja sitten toimitussihteerinä 1962-82.

Puolionsa Pertti Virtarannan työkomppanina hän kiersi Vienan-, Aunuksen- ja Tverin Karjalat moneen kertaan haastattelijana, perinteekerääjänä ja valokuvaajana. Kielitieteellinen kenttätö alkoi jo 1940-luvulla hämäläismurteiden parissa, jatkui sitten Ruotsin kar-

jalaispakolaisten keskuudessa ja ulottui 1950-luvun lopulla jo kaukaiseen, unohdettuun Tverin Karjalaan saakka.

Kamera oli Helmi Virtarannalle yhtä tuttu työväline kuin kynä, muistilehtiä tai nauhuri. Hänen erinomaisissa kansatieteellisissä valokuvissaan on näkemystä ja syvyyttä, ja ne ovat arvokkaana lisänä tutkimusmatkojen tuloksina syntyneissä lukuissa teoksissa.

Helmi Virtarannan monipuolinen työ ei jäänyt vaille huomiota. Karjalan Sivistysseura kutsui hänet - tunnustuksena merkittävästä panoksesta karjalan kielen tutkijana ja karjalaisen kansanperinteen tallentajana - kunniajäsenekseen 1976 (n:o 28). Yhdessä puolionsa kanssa hän vastaanotti Samuli Paulaharju -palkinnon 1985. Kalevalaseuran tunnustuspalkinto oli vuorossa 1991. Lisäksi mm. Vuokkiniemi-seura 1991 ja Lyydiläinen seura (Lüüdiläine siebr) 1999 ovat kutsuneet Helmi Virtarannan kunniajäsenekseen.

Helmi Virtarannan tunteneille jäi hänestä valoisa ja elämämyönteinen kuva. Hautajaiset toimitettiin hiljaisesti lähimpien omaisten läsnäollessa. - SV

fil. maisteri Helmi Virtaranta 1919-1999.

een karjalaiskylissä 1957 -.

Matkoilla tallentamaansa perinnettä Helmi Virtaranta luovutti Suomen kielen nauhoitearkistoon lähes 260 tuntia. Eniten (noin 200 tuntia) on karjalaista perinnettä (itkuvirsiä ja muuta runoutta, satuja, tarinoita, uskomuksia) Vienan, Aunuksen ja Tverin kylistä. Tämän lisäksi Helmi Virtaranta nauhoitti lyydiläisten ja vepsäläisten kieltä ja perinnettä noin 30 tuntia, Suomen murteita samoin noin 30 tuntia.

Museovirastoon, Suomen kielen nauhoitearkistoon ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kuva-arkistoon Helmi Virtaranta luovutti tuhansia valokuvia, joiden aiheet ovat kansatieteellisesti kiinnostavia. Paljon on myös henkilökuvia, etenkin kuvia perinteentajista heidän omassa elinympäristössään.

NÄYTTELYT:

Helmi ja Pertti Virtarannan valokuvien näyttelyjä on ollut esillä seuraavasti:

Karjala-kuvia (Suomesta, Karjalan tasavallasta, Tverin alueelta): Helsingissä (1990, 1994), Nokiolla (1994), Ilomantsissa (1985), Imatralla (1985), Kuhmossa (1989, 1992), Oulussa (1985) ja Ristiinassa (1985).

Neuvosto-Karjalassa: Aunuksessa (1990), Petroskoissa (1990) ja Sortavalassa (1990).

Ruotsissa: Boråsissa (1983), Tukholmassa (1985), Uppsalassa (1985) ja Örebrossa (1985).

Tanskassa: Kööpenhaminassa (1985).

Hollannissa: Groningenissa (1985).

Saksassa: Hampurissa (1985).

Itävallassa: Wienissä (1985).

Romaniassa: Bukarestissa (1986).

Espanjassa: Madridissa (1986).

Englannissa: Lontoossa (1986).

Kuvia Ruotsin ja Norjan "suomalaismetsistä". Hälleforsissa (1988) ja Törsbyssa (1986).

"Fennougristikongressit 1960-1985 kuvina" - näyttely Bedrecenin VII fennougristikongressissa 1990. Koko näyttelykuvasto lahjoitettiin täydennettynä VII kongressin kuvilla Debrecenin Dérimuseoon (117 kuvasuurenosta).

Osallistunut Suomen valokuvataiteen museon näyttelyyn Iris -suomalaisia naiskuvaajia 1910-1960 -luvulta. 1992.

JULKAISUT

Yrjö Koskisen Hämeenkyrön pitäjäkertomuksen kielestä. Satakunta. Kotiseutututkimuksia XIII. 49 s. 1946.

Muuan F.E. Sillanpäälle ominainen tyylikeino. Satakunta XIV. 24 s. 1948.

Sinipeukaloinen tyttö. Lyydiläisten, vienalaisten ja inkeriläisten kansansatujen mukaan. 80 s. Lasten oma kirjasto 31. WSOY 1957.

Yhdessä Pertti Virtarannan kanssa:

Kauas läksit karjalainen. Matkamuistelmia tverinkarjalaisista kylistä. 320 s. 1986.

Karjalan kielestä ja kansankulttuurista I. Tverinkarjalaisia kielennäytteitä. 445 s. Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia 205. 1990.

TOIMITTANUT:

Vilho Jyrinoja: Akonlahden arkea ja juhlaa. Kansanelämän kuvauksia II. 280 s. SKS 1965.

G. N. Makarov: Sananlaskuja Aunuksen Prääsästä. Suomalais-ugrilaisen seuran aikakauskirja 71. 27 s. 1971.

Aleksanteri Sarala: Suistamolaisia sananparsia. Kansanelämän kuvauksia III. 120 s. SKS 1968. 2. p 1982.

Vienan runonlaulajia ja tietäjiä. Castrenianumin toimitteita 12. 71+16 s. 1975.

Iivo Martisen kalastuskertomuksia Vienan Karjalasta. 35 s. Kalevalaseuran vuosikirja 56 (Veden viljaa). 1976.

Kirjoittanut puhtaaksi useimmat puolionsa Pertti Virtarannan teokset ja osallistunut niiden korrehtuurinlukuun ja muuhun toimittamiseen (mm. karjalaisen ja lyydiläisten tekstien käännökset).

Kirjoittanut puhtaaksi mm. Julius Mägisten teoksen Värmlandsfinska ortnamn I-II. 802 s. 1966, 1968.

TUTKIMUSMATKAT:

Eri puolille Suomea alk. 1945, Ruotsissa asuvien inkeriläisten ja karjalaisten parissa 1950 -, Värmlannin suomalaisalueilla 1954 -, Neuvostoliitossa/Venäjällä/Karjalan tasavallassa sekä Tverin alu-

TUONILMAISIIN OVAT SIIRTYNEET

Heinolan kaupunginjohtaja, varatuomari Paavo R o t k o kuoli toisena juhannuspäivänä 27.6.-99. Hän oli syntynyt 30.10.1946 Lieksassa.

Paavo Rotko oli lieksalaisen, alun alkaen munankilahtelaisen kauppiaan Vasili Rotkon (ent. Dobrinin) pojan Niilo Rotkon (k. 1952) poika. Vienankarjalaisiin juuriinsa hän käynyt tutustumassa Akonlahdessa ja toiveissa oli päästä myös Munankilahteen.

Paavo Rotko valmistui oikeustieteen kandidaatiksi 1974 ja aukuskoulu varatuomariksi 1976. Pääosan työurastaan hän toimi kuntien palveluksessa, pisimpään eli vuodesta 1985 Heinolassa kaupunginsihteerinä ja kansliapäällikkönä. Ennen Heinolan kaupunginjohtajaksi tuloaan hän toimi Heinolan maalaiskunnan johtajana.

Paavo Rotko oli tasapuolinen, sovitteliva hahmo, joka luotsasi maalaiskunnan ja kaupungin yhteen. Ensimmäisenä kokoomusta edustavana kaupunginjohtajana hän ei aina päässyt helpolla sosialidemokraattien hallitsemassa Heinolassa, vaikka hän oli karjalaiseen tapaan johtaja, joka oli aina helppo kohdatta ihmisenä. Hän oli paitsi järkevä myös sympaattinen ihminen.

Vain pari viikkoa ennen äkillistä kuolemaansa Paavo ja Raili Rotko isännöivät Heinolassa Rotkojen (ent. Dobrinin) suurta sukukokousta. Sukukokoukset oli aiemmin pidetty Vienasta tulleiden syntyseuduilla Suomen puolella. Paavo Rotko ha-

lusi esitellä suvulleen myös kaunisti Heinolaa sukukokouksen lomassa.

Paavo Rotko rentoutui luonnossa ja ruumiillisessa työssä mökin metsäpalstalla. Hän oli myös innokas autoilija ja harvasti aikaisemmin myös ralli-autoilua.

Paavo Rotkon siunaustilaisuuden päätteeksi urkuparvelta kajahti "Laps' olen köyhän, kauniin Karjalan..." Poismennyttä jäivät kaipaamaan paitsi oma perhe ja kolme lasta, sisar ja veli perheineen sekä laaja serkkujoukko ja karjalainen suku.

RAIJA HARJU

Maanviljelijä Aleksanteri P a a v e l a kuoli 17.8.-99 Joensuussa. Hän oli syntynyt 1.7.1907 Suojärven lepäänien kylässä.

Jo nuoruusvuosinaan Aleksanteri oli mukana monissa yhteisöissä ja isänmaallisissa järjestöissä. Hän toimi kotikylänsä Sk:n kyläpäällikkönä ja oli hankkimassa urheilukenttää nuorisolle. Talvisodassa "kyläpäällikkö" joutui sissin tehtäviin ja oli rauhan tultua koditon mies. Hän jäi armeijan palvelukseen ja yleni siellä kapteeniksi.

Jatkosodan jälkeen Aleksanteri sai komennuksen Helsinkiin. Siellä hän oli mukana perustamassa suojärveläisille omaa seuraa ja aloittamassa kyykkätoimintaa. Hän kuului myös niihin karjalaisiin, jotka toimivat hyvin aktiivisesti evakko-ortodoksien saamiseksi Helsingin ort. seurakunnan valtuustoon.

Eläkkeelle päästyään Aleksanteri muutti Nurmekseen maatilaansa hoitamaan. Sielläkin hänet vedettiin mukaan yhteisiä asioita hoitamaan. Hän toimi monissa kunnallisissa, ortodoksisissa ja karjalaisissa tehtävissä. - Kepeät mullat tälle monessa mukana olleelle sotavetraanille. - KP

Helsingissä kuoli 20.6.-99 Anni S i m a n a i n e n 96 vuoden ikäisenä. Hän oli syntynyt Repolan Tuulivaarassa 19.12.1902. Anni pakeni vanhempiensa ja sisariensa mukana Suomeen 1922. Muut palasivat myöhemmin takaisin Karjalaan, mutta Anni jäi tänne. Sisaren lapsia ja lastenlapsia elää Karjalassa.

Anni Simanainen osallistui ennen sotia ahkerasti Helsingin Karjala-kerhon ja laulukouoron toimintaan. Myöhemmin, 1950-luvulla, hän oli Karjalan Sivistysseuran naisjaoston kantavia voimia. - PK

Tuonilmaisiiin siirtyi 18.8.-99 Vilho R e m s u Tampereelta. Hän oli syntynyt 5.11.1931 Vuokkiniemen Livojärven perheen toisena lapsena. -Jatkosodan päättyessä perhe siirtyi Suomeen Varpaisjärvelle.

Jos oli elämä alussa ankeaa, niin vielä ankeammaksi se tuli, kun Valpo vei isän 1947 eikä hänestä ole sittemmin kuultu mitään. Tuolloin Vilholle vanhimpana veljeksistä lankesi vastuu perheestä. Hän hakeutui töihin Kuopioon Saastamoisen vaneritehtaalle. Sieltä löytyi mieltiettykin, Suojärveltä lähtöisin oleva Julia. Mentiin naimisiin ja perheeseen syntyi neljä potraa poikaa. Vuonna 1970 siirryttiin Tampereelle paremman työn perässä. Sitten Vilho jäi yksin, kun puoliso menehtyi liikenneonnettomuudessa 1993. Sisarusket ovat aina tukeneet toisiaan, niin silloinkin.

Vilho oli hyvin pidetty työ-kaverina ja hänellä oli paljon ystäviä. Kotiseutu Viena ei koskaan unohtunut, ja ennen kuolemaansa hän sai käydä useita kertoja synnyinsijoillaan. Vuokkiniemi-seuran toimintaan Vilho myös osallistui aktiivisesti ja oli useita vuosia johtokunnan jäsenkin. - Vilho siunattiin haudan lepoon Tampereen ortodoksisessa kirkossa ja haudattiin puolisonsa viereen Lamminpää hautausmaalle. - HK.

Rovaniemellä kuoli 21.8.-99 Sandra L e h t i n e n o.s. Moisejeva, entisen Kiimasvaaran kylän vanhin asukas, 83-vuotiaana. Hän oli syntynyt 15.6.1919, ja muutti kylän väen (41 henkeä) mukana Suomeen syyskuussa 1944. Tästä pakolaisjoukosta siirtyi edelleen Ruotsiin 36 henkeä. Nyt heistä on elossa 22 henkeä, yksi yli 80-vuotias, 10 yli 70-vuotiaasta ja seistemän yli 60-vuotiaasta sekä kaksoiset, joille tulee marraskuussa 60 vuotta. - JM.

PERHEUITSET AINA KARJALAN HEIMOON!

70 vuotta täytti Taisto K a i n u l a i n e n 2.9.-99 Paateneella. Hän on syntynyt Repolassa, missä hänen suomalaissyntyinen isänsä Olavi toimi tuohon aikaan piirisihteerinä. Taisto kertoo, ettei hän Repolasta lähdön jälkeen pääsyt runsaaseen 60 vuoteen käymään synnyinseudullaan; tarvittiin kaikenlaiset propuskat. Nyt pääsisi vapaasti, mutta ei ole tullut niin loitoksi lähdettyä.

Taiston äiti kuoli 1933. Isä joutui Stalinin terrorivuosina tekaistuin syin pidätetyksi ja ammuttiin 1938; tuolloin hän toimi Oljene-saarten kalkkikivikaivosten johtajana. Orvot lapset jäivät tätinsä huollettaviksi. Taisto hakeutui siskonsa kanssa äidin sisaren luo Paateneelle, mistä joutui sodan sytyttyä evakkoon Äänisen taa. Sotavuodet hän vietti lastenkoodeissa, viimeksi Moskovan lähellä, mistä rauhan tultua palasi omin luvuin vaiherikkaan, pitkän matkan jälkeen Paateneelle.

Siellä elämä palasi normaaliin uomiinsa, Taisto hankki koulutuksen ja perusti aikanaan perheen. Hän toimi eläinlääkärinä ja kyläneuvostohallinnossa mm. Sellissä ja Prokkoilassa sekä työskenteli Paatenen lesperomhoosissa. - Eläkevuosien harrastuksina ovat kotiseutuhistoria ja majuri Grigorjevin partisaaniprikaatin vaiheiden selvittely. Hän on myös avustanut Karjalan Heimoa useilla artikkeleilla, ja on lehden aktiivinen lukija. - SV

50 vuotta täytti professori Pekka P a m i l o 10.9.-99. Hän on syntynyt, käynyt koulunsa ja opiskellut Helsingissä. Vuonna 1982 hän väitteli tohtoriksi aiheesta Genetic Structure of Formica.

Kun väitöksen aiheet ovat olleet rajantakaisille sukulaisille liian monimutkaisia ymmärtää, niin isä on karjalaistanut aiheet seuraavasti: mammografian parissa työskennellyt poika on "nännitohturi" ja muurahaisista väitellyt on "kudzoitohturi". Hyvin tämä on ymmärretty.